

Yrkessvenska

Skolverket har i samband med sitt arbete med yrkesvux diskuterat begreppet yrkessvenska: vad avses, ska Skolverket vidta några åtgärder och i så fall vad eller vilka.

Efter diskussion, studiebesök m.m. konstaterar Skolverket, att det inte är aktuellt att skriva en särskild kursplan för yrkessvenska. Orienteringskursen och befintliga kursplaner täcker de behov som kan finnas av styrdokument. Inga förkunskapskrav beträffande svenskkunskaper får ställas, utan de insatser som görs i svenska ska utgå från de enskilda personernas behov. Om en person inte har tillräckliga kunskaper i svenska är det en skyldighet för kommunen att se till att hon eller han får den hjälp och det stöd som krävs. Det är alltså en rättighet för individen att få delta i sfi och/eller grundläggande vuxenutbildning.

Vad innebär begreppet yrkessvenska?

Om man söker på ”yrkessvenska” i Nationalencyklopedin, är svaret (jan. -10): ”yrkessvenska förekommer inte i några artiklar”. I Svenska Akademiens ordlista finns ordet inte heller. En definition av ordet skulle kunna vara, att det är benämningen på det yrkesspråk som en person behöver behärska i/på arbetet. Är ”svenska med arbetslivsanknytning” kanske en bättre beskrivning?

Yrkessvenska har i första hand kommit att användas om den svenska, som hänför sig till främst ”praktiska” yrken. Den svenska som talas inom andra delar av yrkeslivet benämns ofta som ”professionellt språk”, även om språkbruket vacklar.

Såväl infödda talare som invandrare/andraspråkstalare behöver ha tillgång till och behärska ett fungerande yrkesspråk, men projektet Yrkesvux visar, att yrkessvenska i hög grad har kommit att handla om hur andraspråksinlärare utvecklar sin svenska i yrkessammanhang. En förklaring kan vara, att många som är eller riskerar att bli arbetslösa är personer som inte har svensk bakgrund. Och trots att sfi och yrkessvenska egentligen inte har någon koppling till varandra, så görs ändå ofta en sådan.

Vad kan man när man kan ett språk?

Att kunna ett språk. handlar om mycket mer än bara kunskap om ord, uttal och grammatik. Man måste kunna foga ihop orden till längre sammanhängande enheter, uttrycka olika funktioner och kunna använda språket på ett ändamålsenligt sätt.

”Det gäller också att veta hur språket används i olika sociala sammanhang, vad som bör sägas till vem i en viss situation och hur det kan sägas, exempelvis vem man hälsar på, hur man hälsar, när man ska tala eller vara tyst och vilka samtalsämnen som är lämpliga. Det handlar om oskrivna regler för kommunikation, vilka delvis är gemensamma inom en kultur och delvis är olika, beroende på ålder, kön, social tillhörighet etc. ”¹

¹ Utdrag ur Hur lär man sig svenska som vuxen? Myndigheten för skolutveckling 2004

2009-11-09

2 (3)

Citatet är taget ur en skrift som handlar om invandrare/andraspråksinlärare, men texten gäller alla språkanvändare.

Vilken svenska behövs och hur lär man sig den?

Vilken svenska behövs? Räcker det att behärska relevanta yrkestermer eller ett relevant yrkesspråk inom ett givet yrke? Skolverkets svar på den frågan är nej. I dag måste man fungera språkligt i många olika sammanhang. I *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning* beskrivs fyra områden (domäner) för språkanvändning: personlig domän, samhällsdomän, yrkesdomän och utbildningsdomän. Alla dessa behöver man behärska.

Var lär man sig svenska bäst, i skolan eller på jobbet? Det bör vara en kombination av båda. Tidigare ansågs det att invandrare bäst lärde sig svenska direkt på arbetsplatsen. Därefter följde en period då invandrare först skulle lära sig språket till en viss nivå och sedan gå ut i arbetslivet. Nu vet forskarna mer om vad som är gynnsamt för språkutveckling. De flesta andraspråksinlärare behöver undervisning i språket för att få goda resultat. I undervisningen blir man uppmärksam på aspekter i språket som man annars inte skulle lägga märke till. Men inläraren måste också få använda språket i verkliga livet, i vardagsliv och arbetsliv, d.v.s. ha kontakt med språket i ett naturligt sammanhang, där det sociala sammanhanget, liksom det sociala samspelet, spelar en viktig roll. Ett arbete ger emellertid ingen garanti för en snabb och gynnsam språkutveckling och ett arbete är inte heller en garanti för att man ska få använda språket.²

Yrkessvenska inom ramen för regeringsuppdraget om yrkesvux

Som konstaterats ovan, har yrkessvenska i sig ingen koppling till invandrare och sfi eller svenska som andraspråk, men i arbetet med yrkesvux har det alltså visat sig att den kopplingen ändå är tydlig.

I Skolverkets Nyhetsbrev nr 8/2009, uttalade projektledaren för yrkesvux, Eva Nordlund:

Tanken med satsningen är att motverka brist på yrkesutbildad arbetskraft och att nå dem som saknar gymnasieutbildning eller som behöver komplettera sin utbildning från gymnasiet. En målgrupp som nåtts av satsningen är de ungdomar som har en teoretisk gymnasial utbildning men som inte gått vidare till högskolan. De har nu kunnat läsa in karaktärsämnen på ett yrkesprogram. Många kommuner svarar att de är mycket glada över att kunna erbjuda en gymnasial utbildning till just denna grupp av ungdomar.

Tyvärr har kommunerna inte lyckats lika bra vad gäller nya svenskar. Där finns kompetens som vi skulle kunna ta tillvara bättre, säger Eva Nordlund. Svenska för invandrare, sfi, ger en grundläggande språklig bas men där finns inte möjlighet till fördjupning av den kommunikation som krävs för specifika yrken.

² Andraspråksresan, Folkuniversitetet/Inger Lindberg

Kommunen har då möjlighet att anordna en orienteringskurs i yrkessvenska³.

- Om en individ läser inom yrkesvux så bör man även stödja de språkliga färdigheterna med yrkessvenska.

Möjligheten att arbeta med riktade insatser i svenska för personer med annat modersmål har utnyttjats av förhållandevis många av kommunerna, ett drygt 80-tal inom yrkesvuxprojektet. Det finns ingen samlad, tydlig bild av vad som görs i dessa kommuner, på vilket sätt eller i vilken omfattning arbetet bedrivits, men för att ändå få någon uppfattning om vad som görs, har Skolverket besökt ett antal verksamheter, där man arbetar med så kallad yrkessfi eller yrkesspår.

Läromedel

Det finns en del läromedel inom området, men verket rekommenderar inte något särskilt undervisningsmaterial, eftersom det inte ligger inom verkets uppdrag. Skolverket har dock samlat några länkar som kan vara av intresse – se nedan. I övrigt uppmanas kommunerna till samarbete för att sprida information om goda initiativ och intressant material.

- <http://www.aldrecentrum.se/templates/normalpage.aspx?id=659>
- <http://www.mentorcompany.dk/> Ett danskt företag som arbetar med mentorskap.
- <http://www.dansk-paa-arbejde.dk/> Ett danskt, helt webbaserat, material som fokuserar på arbetspraktik, på språk, kultur och regler som man behöver kunna.
- <http://www.workbase.org.nz/Article.aspx?ESID=441&ID=0> Nya Zealands supportsystem för arbetskraft med dålig läs-, skriv- och räkneförmåga.
- <http://www.arbetsformedlingen.se/go.aspx?c=42201> Arbetsförmedlingens sida för: yrkeskompassen, yrken A-Ö Intressetest, att välja yrke, vägar vidare, utbildningar, studera utomlands, kunskapstester, andra sajter om yrken och studier, arbetsförmedlingens utbildningar
- <http://www.myvocab.com/> En webbaserad tjänst för att träna upp sitt ordförråd.
- <http://www.skolverket.se/sb/d/2615/a/15544> Safir, ett material från Centrum för flexibelt lärande (nedlagt)

³ Av Förordning om kommunal vuxenutbildning 2 kap framgår, att:

En orienteringskurs skall ha ett eller flera av följande syften:

- medverka till väl underbyggda beslut om studie- eller yrkesval,
- ge ökade studietekniska färdigheter,
- utgöra en introduktion till kurser inom olika kunskapsområden,
- ge tillfälle till bedömning av en studerandes kunskaper och färdigheter inom olika kunskapsområden i förhållande till kursplanemål och andra kunskapskrav.

En orienteringskurs får inte överstiga 200 verksamhetspoäng. Betyg ska inte sättas på orienteringskurser, men den som har genomgått en orienteringskurs och som vill få sina kunskaper och färdigheter dokumenterade skall få ett intyg.

En orienteringskurs innebär att styrelsen för utbildningen i grundläggande vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning får inrätta orienteringskurser som lokala kurser.